

MAGYAR-ÉLET

TARTALOM:

NÉMETH IMRE:

A vagyonszervező
Hunyadi

SINKA ISTVÁN:

Hiznak ők és sose
sírnak... (vers)

BARSI DÉNES:

Gyógyfüvecskék
a magyar filmnek...

JUHÁSZ GÉZA:

Történelmi regényiro-
dalmunk fordulata

pálóczi HORVÁTH LAJOS:

Magyar típus a ma-
gyar színpadon

TAGÁN GALIMDSÁN:

A Szovjet nemzetisé-
gi politikája (III.)

ÖRALLÓ:

Kiállítás, Szita

VII. ÉVFOLYAM 5. SZÁM

1942. MÁJUSHÓ

ÁRA 60 FILLÉR

NEMZETPOLITIKAI SZEMLE

A népi Magyarország lapjai:

Naponta

TISZÁNTÚL

SZERKESZTI:

KODOLÁNYI JÁNOS és SIMÁNDY PÁL

Hetenként

MAGYAR ÚT

SZERKESZTI:

PAP BÉLA és GOMBOS GYULA

Havonta

MAGYAR ÉLET

SZERKESZTI:

FITOS VILMOS

Hajnaldik

Az alföldi fiatal magyarság szemléje

Szerkeszti:

Kiss Barnabás

Fiatalok

A magyar fiatalság lapja

Szerkeszti:

Dőri Dóczy Endre

A címlap rajzát **vitéz Litkey György** festőművész készítette.

Felelős szerkesztő: **ifj. FITOS VILMOS**. Felelős kiadó: **KAYOS GYÖRGY dr.**

Szerkesztőség és kiadóhivatal: **Budapest, IV., Semmelweis-utca 9. III. em. 8.** — Telefon: 180—420. — A szerkesztőség hivatalos órái: **szerdán este 7—9-ig.** — Előfizetési díj egy évre: 6 P, vállalatoknak 50 P. — **Egyes szám ára 60 fillér.** — Postatakarékcsekkszám: 44.756. — A kiadóhivatal hivatalos órái: **naponta este 6—8-ig.**

Megjelenik minden hó elsején. Minden cikkért szerzője felel. Kéziratokat nem őrzünk meg.

Főbizománys: **Turul Szövetség Könyv- és Lapterjesztő kft. VII., Rákóczi-út 20.** Telefon: 224-250.

»Jövő« Nyomdaszövetkezet, Budapest, IX., Erkel-utca 17. Telefon: 182-278. F. v.: **Baranyi József.**

NÉMETH IMRE:

II.

A MAGYAR GAZDASÁGI TEHETSÉG

A történelem egyik törvényszerűsége, hogy nem adja hosszú és összefüggő sorozatban a nagy és kiváló alkotókat a nemzeti közösségek számára. Róbert Károly és Nagy Lajos, az öreg Hunyadi és Mátyás egymásrakövetkezése is már ritka és kivételes kegyessége volt a magyar históriának... De nemcsak az állampolitikai teremtés és alkotás szektorán van ez így. A gazdasági és művészeti, irodalmi és hadi területen sem szoktak lángelmék — de még csak az átlag fölé jelentékenyebben kiemelkedő, s kort határozó egyéniségek sem — hosszú láncolatban egymásrakövetkezni. A mult számunkban — e kis gazdaságtörténeti arcképcsarnok keretében, hol a magyar históriában sok helyütt lobogó magyar gazdasági teremtető egy kis galériáját szeretnénk bemutatni — Róbert Károly nagy tárnokmesterének, Abanembeli Nekcsei Demeternek hatalmas és őseredetien magyar gazdasági zsenijéről próbáltunk vázlatot rajzolni. Utána — aki gazdasági alkotásaival lerakta a nagylajos birodalom alapjait — sem a második nagy Anjou, sem Zsigmond korában nem találunk hozzá hasonló, jellegzetesen gazdasági lángelmét. Volt ugyan Nekcseinek egy

a köznemesi sorból kiemelt, pompás tanítványa: Magyar Pál, aki mesterének főleg fináncpolitikai tudományát tanulta el, s belőle lett az első magyar »pénzügyminiszter«, a tárnokmesteri tisztség sokkal átfogóbb, általános gazdaságpolitikát irányító hatásköre mellett, a csak fiskális ügyeket intéző — »kincstartó.« De Magyar Pál, minden rátermettsége mellett is, csupán a nagy mentora vágta csapásokon haladt és eredetét nem alkotott. Majdnem egy századnak kellett eltelténie, hogy a magyar históriában ismét feltűnjön egy gazdasági alkotás és szervezés terén, — ha más képletben is, de — méreteiben Nekcseihez hasonlítható egyéniség: Hunyadi János... A sablonos történettudás csak nagy csatáira, győzelmeire tanított meg bennünket. Nagyon keveset hallottunk arról a méreteiben páratlan arányú vagyonszerző és vagyonszervező tevékenységről, ami Hunyadi Jánosnak egyénileg is lehetővé tette a hatalmas küzdelem folytatását, de fiának Mátyásnak is az új magyar nagyhatalom kiépítését. Mai arcképvázlatunk tehát próbálja megrajzolni a magyar történelem leghatalmasabb magánvagyónának szerzőjét, szervezőjét és kezelőjét...

A VAGYONSZERVEZŐ HUNYADI

Nincs történész, aki teljes bizonyossággal meg tudná mondani, hogy származásilag milyen faji tájról jött ez a csodálatos történelmi alak... Három délkelet-európai fajta verekszik érte: magyar, szerb, román... De egész élete, minden alkotása, gondolata és imádsága a magyarságé volt. Mi, most, itt a történeti, ténybeli bizonyosság híján Hunyadi János általános jellemének néhány vonására is rámutatva, gazdasági tevékenységének módszereiből is arra szeretnénk következtetni, hogy Hunyadi Jánosnak vérségileg is magyarnak kellett lennie...

Nem tudományos metódus ez — tudjuk — de

néha a tudományon túli bizonyítékok hatékonyabban, mint a görcsövi, exakt eredmények. Így például, — mi bizonyítéknak látjuk Hunyadi János magyar származása mellett azt a tényt, hogy teljességgel hiányzott belőle a román és szerb fajok két kategórikusan jellemző lélekalkat-tulajdonsága: egyrészt a román hosszúálló természet, másrészt a délszláv misztikus fanatizmus. Ez a két tulajdonság annyira jellemző a két nemzetiségre, hogy véletlenül sem hiányzik, még a félvér oláhból vagy félvér délszlávból sem. Hunyadi Jánosban viszont nyomát sem találjuk ezeknek a jellemvonásoknak. Pedig nincs az a nevelés, mely

ezeket elnyomhatná, vagy láthatatlanná fegyelmezhetné, ha egyszer a vérség, az élet nagy próbáin — furca tamen — megnyilatkozni akar...

Ezzel szemben Hunyadi János pontosan olyan mértékig volt idealista, de realista is, mint a legbölcsebb véré, leghiggadtabb keleti fajtájú magyar úr vagy paraszt. Minden misztikus elragadtatottság nélkül, roppant józanul, mindig számolva és mindennel számot vetve készítette roppant hadjárat-terveit épenúgy, mint az egyes csaták taktikáját, de ugyanígy gyűjtötte, alakította és aztán szervezte óriási vagyonát is, sohasem öncélú kapzsiság, nagyravágás, vagy másokat túlszárnyalni akaró irigység okából, hanem ama egészségesen reális meggondolás alapján, hogy muszáj gazdaságilag is erősnek lennie annak, aki a közügyeket a haza javára, a nyilvánvalóan leghelyesebb elvek szerint, a haza önálló tényezőinek ellenére is szolgálni akarja.

* * *

A Róbert Károly trónralépésétől Zsigmond király haláláig eltelt korszak ugyan általában az új, hatalmas vagyonok keletkezésének periódusa — hiszen ebben az időben keletkezett mintegy 100–120 mamutbirtokos dinasztia, jórésztben a magyar köznemesi rendből, vagy a régi főrangú sors már elhomályosult dicőségének kódéből újra előlépve, de jelentékeny mértékben az indigénák, vagy a magyar népi sors ismeretlenségéből vitézséggel kinőttek gárdájából, ezek az új, óriás-vagyonok azonban eltörpültek az alig egy emberöltő alatt gyűjtött Hunyadi-vagyon mellett méret dolgában is, de a vagyongyűjtési cél erkölcsi indokolása tekintetében is.

Széchenyiek, Drugethek, Peleskeiek, Atyinaiak, Komáromiak, Ostfiak, alsólendvai Bánfiak, Lackfiak, Szécsiek, Gilétfiek, Ujlakiak és Garaik, Czudarok és Bebek, majd később a Maróthiak, Rozgonyiak, Bátoriak, Héderváriak, monoszlai Csuporok, guti Országok, Korogyiak, gersei Pethők, Károlyiak, Kölcseiek és a többi, e korban közéleti szerephez jutott familiák, a részint harci eredményekkel, részint ügyes diplomáciai készséggel végzett tevékenység, részint pártpolitikai szolgálat révén szerzett vagyonaikat, ugyan — különösen az első generációban — bizonyos mértékig, a nobile officium vállalásának kötelezettségével terheltnek érezték, de csak bizonyos fokig... A vagyonból és annak jövedelméből közcélokra költött összegek, az anyagi kötelezettségterhelés irányzatosságában, mindig kifejezésre juttatták azt a felfogást, hogy az »áldozat«-ért a köz részéről majdan újabb elismerés jár a »családi« hatalom emelése érdekében. Nagyon kevés olyan »újgazdag« familia akadt, amelynek tagjai »hangsúlyozás nélkül« teljesítették volna a vagyon felelősségéből adódó kötelezettségeiket.

Nem így Hunyadi! Sehol semmiféle történelmi feljegyzés nem beszél arról, hogy valaha is hivatkozott volna anyagi áldozataira. Soha nem kért — ezért vagy azért az országos szolgálatért — donációt. S bár vagyonának tekintélyesen nagyobb része kétségtelenül a hálás királyok adományából tevődött össze, mégis ő maga is vásárolt, előnyös birtokcseréket eszközölt, s ha nem is erőszakolt módon, de minden megengedett eszközzel (magtalan családok örökbefogadása stb.) igye-

kezett vagyonát gyarapítani. De miért?! Ez a döntő kérdés!

Bár irigyei őt is megvádolták azzal, hogy családi politikát folytat, sehol semmi nyoma annak a gyanúnak, hogy Hunyadi János agyában valaha is megfordult volna például a dinasztiaalapítás gondolata, vagy az a szándék, hogy családja hatalmát a nemzet egyetemének politikai akarata ellenére óhajtaná gyarapítani. Ma talán hajlandók vagyunk azt mondani: bár tette volna, s igenis, nagyobb céltudatossággal, törekedett volna akár dinasztiaalapításra is! Ki tudja, hogy a lovagi jellemű, vitéz és okos László nem biztosíthatott volna-e olyan jogfolytonosságot, ami a későbbi katasztrófákat elkerülhetővé tette volna...

De Hunyadi János jelleméből hiányoztak az ilyen, nemzeti rezonból egészségesen indokolható, »önző« momentumok. Ő a maga vagyonát a török elleni küzdelem első materiális fundamentumának gyűjtötte, s természetesen azért, hogy e küzdelem követelte áldozatok ellen berzenkedő hazai, önző hatalmasokkal szemben is legyen gazdasági bástyája. A köz szolgálatára rendelt magánvagyon minden idők végéig csodálatosan világító — sajnos kevés követőt találó — példája és mintája a Hunyadi-vagyon, amely ha nem keletkezett volna, történelmünk egyik, legszebb és legvígasztalóbb fejezete nem előzte volna meg a leggyászosabbat, a mohácsit, mert akkor ez sokkal hamarabb ránkövetkezett volna...

* * *

1436-ban, — szóval húsz évvel Hunyadi János halála előtt, már együttvolt a magyar történelem legnagyobb földbirtok-magánvagyon, amit méreteiben sem, mintaszere szervezettségében és kezeltetésében sem szárnyalt túl, sem a nagy, öreg Hunyadi előtt, sem utána semmiféle magánjogi birtoklás...

Gergely Endre, kitűnő történeti monografusunk számításai szerint, ez a földbirtoktulajdon katasztrális holdakban kifejezve csaknem 4.2 milliónyi egységet tett ki. 28 vár, 57 város, több mint ezer falu tartozott a Hunyadi-uradalmakhoz, amelyek behálózták nemcsak Erdély, az egész Tiszántúl, a Duna-Tisza-köz, a mai Kárpátalja, de még Dunántúl területét is.

Hogyan keletkezett ez a roppant birtok-komplexum, amely — hogy mai korszerű összehasonlítással éljünk — éppen tízszer akkora volt, mint a korunkban legnagyobb földbirtok-nábobként emlegetett Eszterházy herceg uradalma?!

Szerb guzlicások — akik ősi dalaikban még ma is Magyar Jánosának emlegetik a mi öregebb Hunyadinkat — azt a legendát mesélik tovább immár hatodik századja, hogy akkor, amikor még Hunyadi a szerb Lazarevics despota szolgálatában küzdött a török ellen, mint egyszerű közvitéz, egy — a mai Bulgária területén levő — kolostorban óriási értékű rejtett kincset talált, nyilván isteni útmutatás alapján. Állítólag ezzel a kincessel alapozta meg vagyonát és a török elleni küzdelem fundamentumát...

Lehet, hogy így volt. A történelmi tudomás szerint azonban a fundamentum mindenesetre a vajdahunyadi uradalom volt, amit még Hunyadi János apja kapott királyi donációképen... Ez az aránylag kicsi

mag nőtt 1420-tól, az első Hunyadi Jánosunkról ismeretes királyi donációtól kezdve, fokozatosan a csúspontig, a *négymillió katasztrális holdig*.

Ha most itt megfelelő tér állana rendelkezésünkre, az eléggé gyér történeti adatok felsorolásával, nyomon követhetnénk a vagyon fokozatos gyarapodásának érdekesítő útját... De szándékunk nem annyira a vagyonszerzés kronológikus ismertetése, mint inkább a mód, a cél és legfőképpen a *szerzett vagyon kezelésének és jövedelmi hovaforrásának megmutatása*, mert ezek azok a mozzanatok, amelyek leginkább alkalmasak a vagyongyűjtésre immár alkalmasnak mutakozó magyar gazdasági képesség fontosabb természetrajzi adatainak dokumentálására...

* * *

Mindenekelőtt: *nem volt gondosabban, alaposabban és lelkiismeretesebben kezelt magyar vagyon a XV. században, mint a Hunyadi-vagyon*... Igaz, hogy volt ebben a vagyon-kezelésben, vagyonszervezésben Hunyadi Jánosnak egy múlhatatlan érdemű segítőtársa — felesége — horogszegi Szilágyi Erzsébet... Ők ketten — a magyar történetnek tán legszebb harmóniájú házaspárja — oly példás rendet, oly korszerűen modern gazdálkodást, a szükségleteknek *anyira megfelelő termelést teremtetek hatalmas birtokországukban*, hogy az vidáman győzte a török-harcok szükségleteit is, de — (Erzsébet asszony jóvoltából) — maradt anyagi eszköz a későbbi szükségletekre is, amikor Mátyás oly szerencsés megválasztásának »*cirkumstanciáit*« kellett gazdasági erővel előkészíteni...

A Mátyás előtti korból semmiféle magyar magánuradalom gazdálkodásáról nem maradt fenn *annyi értékes számadás, ispánokhoz intézett utasítás és rendelkezés, a gazdasági koncepció nagyvonalúságát és célszerűségét dokumentáló magánokirat*, mint a Hunyadi-gazdaságot irányító akarata két nagyszerű egyéniségének, Hunyadi Jánosnak és Szilágyi Erzsébetnek toliból... Illetőleg — (nehogy valamely tudós professzorunk megütődjék) — az általuk, íródeáknak diktált tollakból...

Megtudjuk ezekből a számadásokból, utasításokból és intézkedésekből, hogy a Hunyadi-uradalmakban azért helyezték a főhangsúlyt a *marhatenyésztésre, mert a hadrakelt seregeknek elsősorban húsellátásáról kellett gondoskodni*. De emellett igen »*megszámoltatta vala az ispánokat*« Hunyadi János urunk a *méhek hozadékáról is*, amit csak az *mosolyog le manapság*, aki nem tudja, milyen jelentősége volt abban a korban a *világítást egyedül szolgáló viasznak és az édesítő-szerűl jóformán egyedül alkalmas méznek*... Gabona és só, — természetesen ugyancsak sűrűn szerepelnek Hunyadi, illetve Szilágyi Erzsébet gazdasági reklamációiban, hiszen mindezek a cikkek *elsősorban kellett a hadak ételmezéséhez*...

De — bár számos adat bizonyítja, hogy a Hunyadi birtokon ispán és jobbágy, a *kötelességteljesítés rendkívül szigorú fegyelmeiben éltek* — más adatok viszont arról beszélnek, hogy *nem volt abban a korban emberségesebb földesúr, mint Hunyadi János és felesége horogszegi Szilágyi Erzsébet*...

Szinte egyhangú az egykori történeti feljegyzések

megállapítása: »*ispánjaikat keményen, sőt kegyetlenül megszámloltatták, de javaikat is elismerték, az jobbágy-néphez pediglen kegyes szívvel hajoltak le*...«

* * *

Ha mindezek alapján meg akarjuk szerkeszteni az öreg Hunyadiak (János és Erzsébet) gazdálkodási elvét és módszerét, akkor a következő ideológikus körvonalakat kapjuk:

— *A vagyon nem arra való, hogy belőle vagy vele és általa a magunk egyéni jólétét szolgáljuk*... A vagyon — *egyes ember kezében* — sorsszerű letét, amellyel a maga nemzeti közössége érdekében felelősséggel és a tudása szerinti legjobb képességgel kell gazdálkodnia. A vagyonhoz tartozó, azt kiszolgáló, vagy azt művelő, termelő, emberi munkaerőt kímélve kell fegyelmezni, szeretettel és megértéssel kell kezelni és belőle a köz javát előmozdító értékeket előhívni...

Ha ezeket az elveket összehasonlítjuk, az egészen más gazdaságpolitikai szektoron működő — előbbi cikkünkben ismertetett — ősmagyar Neksei Demeter gazdaságpolitikai stílusával, akkor azt találjuk, hogy az alapelvek tökéletesen egyeznek.

A magyar nagyszabású gazdasági alkotó tehetség, lényegileg mindig közirányú, vagyis a maga javát szolgálva is, elsősorban a magyar közre gondol és az általa kihasználható emberi munkaerővel szemben mindig *humanusan gondolkodó*, mert *alapvetően realista* és tudja, hogy kifejt tehénből nem csorog a tej. Sőt azt is tudja, hogy jól kell etetni azt a tehenet, amelyikből bő tejet akarok fejni...

A birtokszerző és birtokszervező Hunyadi — aki e működésével *legalább olyan érdemeket szerzett*, mint nyert csatáival — ezt a tanulságot hagyta, a tanulságokat könnyedén felejtő nemzetére...

Híznak ők és sose sírnak...

Írta: SINKA ISTVÁN

En Istenem, be jó is vagy,
sorsom is vagy, hajóm is vagy.
Tüze vagy a véletlennek
s azon át az életemnek.
Mellém állsz majd, ha kínomban
megnémulok a síromban.

Ellenségeimet lásd meg,
törpeségüket bocsásd meg.
Két kezükbe adj kenyeret
s adjál nekik bort és tejet.
Sorsuk könyvibe azt írd:
ezek híznak... Sose sírnak.

Hizzanak meg valahányan —
En csak kopjak el soványan.
Földi javam szegényeknek,
odadom e legényeknek.
Elfogadhatják ezt tőlem:
csillag leszek elmenőben,

BARSÍ DÉNES:

GYÓGYFÜVECSKÉK A MAGYAR FILMNEK...

Ismerünk tízezer lelkes alföldi falut, ahol a helyi lapocskát a szerkesztőn kívül még hárman olvassák, a fővárosi lapokból fogyó napi átlag ötven, folyóirat egy példány színházi giccs, a könyvforgasztás még ezeknél is szomorúbb, — a moziban viszont *háromszáznál* kevesebben soha sincsenek. A legszegényebb népréteg csak azért nem öli halomra egymást a moziajtóban, mert a jegyet pénzért adják.

Elég, hogy a film dolga a gondolkodó és lelkiismeretes magyarok mellét megfekszejje. A *film olyan tömegalkotó hatalom, amilyen se az iskola, se a nyomtatott betű soha nem tudott lenni*. Tálcán kínálózó csálhatatlan szerszám a nemzeti önismert, öntudatos közösségi magatartás, lendületes közösségi akarat megformálására.

Ismerünk azonban parasztokat és gyári munkásokat, akiknek a mozibajárás során értékítéletük fejlődött, s ez az értékítélet a magyar filmekkel szemben ilyen egyszerű szavakban nyilatkozik: — Na, ezt meg nem nézem...!

A magyar értelmiség javának hosszú évek óta átlag csak sírni- és bosszankodni-valót jelent a magyar film. A komoly külföldnek fölényes lemosolyogni-valót. A fölényes mosolyban a legutóbbi nemzetközi filmverseny bíráló bizottsága is részes. A magyar értelmiség java már a csodálkozásba is belefárad, hogy az illetékesek mily gyermetegül ártatlanok.

Málnaszörpös giccekkel versenyt vállalnak nagy nemzeti megfeszülések filmvetületei ellen, s aztán megjegyzik, hogy a film elsősorban üzlet, pénzügyi megalapozás nélkül nem megy, hát hagyjuk előbb *pénzügyileg* lábraállni, aztán majd megmutatja...

Parasztok és munkások sűrű értékítéletében azonban benne van, hogy a mai flaszteren továbbkacszáló magyar film immár semmit se fog megmutatni. Legfőlebb annak a gyermetegül sósavas paraszti kiszólásnak az igazát: Ilyen helyre ilyen kell, külön helyre külön kell...! Mert lehet, hogy az öntudatosak és igényesek távol tudnak maradni a mai magyar filmátlag erkölcsi és esztétikai paratífuszától: — de mi lesz a számlálatlan tömegekkel, akiknek ízlését, erkölcsét, közösségi akaratát szuggerálni kell?! Hol a Boldog Istennek az az arkangyala, aki magyarul érző, magyarul értő, magyarul hívő és magyarul küzdő magyarokká delejezi vissza ezeket, ha már egyszer a mai fajta magyar film a maga képére gyúrta őket...? Az irgalmas Isten mentsen meg tőle, hogy az effajta filmcsinálás pénzügyileg lábraálljon...

Itt a mi nemzedékünknek valamit tennie kell, mert a tétlenség a magyar kultúrcső részleges megszavazása. S ha azt megszavazzuk, akkor egy hajszállal sem vagyunk különbek — a mai magyar filmnél.

Ismeretes, hogy a film, a mozi, a *vurstliból*

indult el. Látós technikai játék volt, egy fokkal érdekesebb testvére a vásári és ligeti panorámának. Lelenc korának ezt a bélyegét sokáig a homlokán hordozta még azután is, hogy már háztulajdonos lett, mutatónyos bódéból a mozi nagytermébe lépett elő. A mozilátogatás sokáig nem volt »úri« dolog még azután sem, hogy a film belvárosi termekben pergett. Ez nem is csoda. A vurstli filmje nem adhatott mást, mint amit a közönsége kívánt. S a vurstlibeli közönség szellemével ment be a film a belvárosba. Oda részint maga után vont a régit, részint a régihez hasonló közönséget vonzott a belvárosok kis- és nagyszolga köreiből. Még a vurstliban kell keresnünk a *kalandor és gengszter-filmek* áradásának forrását, s itt leljük annak a magyarzatát is, hogy mai napig sem nézik szerves és önálló művészetnek a filmdráma-írást a filmcsinálók. A vurstlibeli film csak akkor hozott sűrű krajcárt, ha a vurstli közönségének ízléséhez alkalmazkodott. Hogy a vurstli közönségének mi kell, azt csakis az iparbeli tudja legjobban, s hát mindazóta is úgy van, hogy *a film drámai tartalmát a pénzügyi és technikai mesteremberek csinálják össze*, kipróbált és bevált motívumokból. Ők csak tudják, hiszen szellemi és erkölcsi erőik pontosan azon a szinten vannak, amelyiken az üzlethez szükséges tömegé.

A filmnek ezt a világszerte hasonló fejlődési medrét aztán a technikai fejlődés egy fokán megszakasztotta a *művészet* betörése a filmbe.

Maga a filmelőállítás technikája fejlődött annyira, hogy művészi kifejezésre lett alkalmas. A vizuális művészeti elemek bevonulása szélesebb és rangosabb közönséget hódított a filmnek, de a filmcsinálóknak a filmdámára vonatkozó hagyományait nem bírta megváltoztatni. Pedig a tökéletesítendő filmmel kapcsolatba került művészfélék egy-egy kirobbanó mozdulata földalatti szabadságharcról árulkodott, s ez a szabadságharc a szerves, önálló, művészi filmdráma országa felé óhajtozott. Az irodalom felé.

Am csak a film fejlődésének következő szakasza: a hangos film követelte be maga után logikusan a gondolat művészetét: *az irodalmat*. S eyvel érte el a film a teljes kultúr-recepciót: sokezer éves testvére, a dráma mellett kapott rangot a művészetek között.

De nem nálunk.

Nálunk a művészet betörése a filmbe nem történt meg, csak külföldi mintákra történtek támadások. Ezekről a támadásokról a film fejlődés-medre meg nem változott, csak kissé elhajlott. A sztárrendszerral megfejelt kispolgári giccs lelkivilága felé.

Nálunk ugyanis a filmnek az a kora, amikor másutt közös háztartásra lépett a művészzel: sajátlatosan belepottyant a konszolidációba. Vagyis a hazai film szuverénitása a ligeti mutatónyosok men-

talitásából egyenest a toll-, csont-, és nyersbőrkereskedők markába csúszott át. Ezek még a ligetieknél is jobb üzletemberek voltak.

A ligeti mentalitás korában magyar filmgyártás még nem volt, s a filmesek bódéízlése csak az idegen gyártású anyag közvetítésében érvényesült. A film ligeti mentalitása még teljesen nemzetközi volt. A nyersbőrlordok idején már megkezdődött a magyar filmgyártás is. Ezek éppen a magyar filmgyártás megindításával kapcsolatban rájöttek, hogy a kalandor- és betörőfilmek közönségénél van egy még nagyobb tömeg, megbízható, kicsi, de jó pénzü tömeg, ám kevésbé forrón szereti a kását. Nem késsel, revolverrel és kormos pofával akarja a jólét hercegeit megrövidíteni, mint a mozi őszinte ős-közönsége, hanem szerencsés véletlenek, snájdig stréberségek, sóhajos, szörpös szerelmi hódítások által óhajt beleszagolni az élet irigyelt »tetejébe«. Hiszen másutt is, főleg Amerikában, eláradt egy időben a szörp-műfaj, és ott is a mi nyersbőrlordjaink keze volt a lében, de olyan kizárólagosan és makacsul sehol sem áradt, mint nálunk. *A magyar filmgyártást a leggyászosabb kispolgári igényekre alapozták, s a szörp-műfajt egyedülivé tették.* Megnemesítve a sztárrendszerrel.

A sztárrendszer is Amerikából jött, szintén a nyersbőrlordok jóvoltából, de ez is csak nálunk lett a teljes gyilkosává minden művészi szándéknak. Alapja az, hogy minden film előbb-utóbb elfelejtődik, egy esztendőnél tovább egy sem bírja. Az új filmnél újra kell kezdeni a költséges reklámozást. Ha azonban kiválasztunk egy-két színészt és annak verjük a reklámozást, az sokkal jutányosabb, mert egy színész esetleg tizenöt–húsz évig is használható, s ha egyszer jól megreklámozták: azután már fél, sőt negyed áron is életben tartható a népszerűsége. Ha egyszer a színésztől sikerült elhitetni, hogy ő a hatalmas szívű szörp, a székszeplő pompadurja és a burlingtoni jaguár: akkor a szörpnyaló közönségnek továbbat már mindegy, miféle a film, csak a nagy sztár játsszék benne. A sztárra szabják a szerepeket és darabokat a szörp-normák szerint, szerves, önálló, művészi filmdrámáról pedig szó sincs. Ha netán irodalmi művet kivételesen filmre visznek, az is abból áll, hogy az irodalmi mű gyarlóságait a sztár és a szörp-norma tökéletességéhez applikálják...

S jöhetett azóta technikai haladás, hangos film, miegymás, radai rászseb és jégverés: a magyar film-arcvonal ebben az árokban áll a mai napig. Az őrsgváltás után is. Elmentek színészek, technikai szakemberek és pénzemberek. A technikai szakemberek közé számítva a Nőli Károly-féleket is, mert az effélék valóban a filmszerű csepűrágás gépiesen működő technikusai. Mondjuk, elment a régi szellem.

De nem jött helyette új.

Pontosan ugyanaz a betegsége a mai magyar filmnek, mint a tegnapelőttinek. Nézze meg akárki világszerte a mai filmet: immár mindenütt egyre szélesebb birodalmat foglal benne a gondolat művészete, az irodalom. Nálunk pedig az őrsgváltás

ellenére sincsen a filmnek semmi szerves kapcsolata az irodalommal. *A magyar filmből a gondolat hiányzik.* A valóság gondolata, s a költészeté. Azért kell az örökölt néhány sablont mind az undorig variálgatnia. Azért nincsen filmdráma és filmköltmény, erkölcsi, esztétikai, emberi tartalom, hanem csak ötletek vannak, s az ötlet sárgalmas gerincére aggatott örök sablon-variációk. S ha nyakig keresztvízben úszik az egész filmvilág, akkor se lesz ez másként, míg nem a hivatottak: az írók és költők adják a film drámai építményét.

A magyar írók és költők eddig olyan légmen-tesen el vannak zárva a film világától, hogy az legálább is szándékosnak tűnik, de nem az írók felől. Félkezén elszámolható, néhány kivételtől eltekintve, a magyar íróknak s költőnek olyan képzele van általában a filmgyárakról s gyártó vállalatokról, hogy azok valahol rettentő messze, Patagónia és a Holdvilág közti vámkülföldön vannak, de magyar író oda be nem mehet. Zilahy Lajos kísérletéről kár beszélni, mert egyrészt túl sok köze volt a nyersbőrlordokhoz, másrészt túl kevés a magyar irodalom egyeteméhez, s ezért elsüllyedt a nagypolgári dekadencia és a kispolgári giccs között feleúton. A helyzet összegén az se változtatott, hogy néhány irodalmi művet filmre vittek. Ennek eredményeként az irodalmi mű részint arrul kódult, részint pedig semmi nyomot nem hagyott a magyar filmgyártás átlagos eszmévilágán. Értsük meg, *nem az a lényeg, hogy bizonyos százalék »irodalmi« film is készüljön, hanem az, hogy az egész magyar filmgyártást átítassa a gondolat művészetének szuggesztívója.*

Elhisszük, hogy az őrsgváltás előtt is volt néhány jóakaratos ember, s azóta is van néhány vállalkozás, amelyik komolyan szeretné a magyar film művészi rangra emelését. Nem idealizmusból, hanem üzletből. Hogy versenyképes legyen külföldön, sőt — idehaza is. Ám ezek is csak topognak, mint a leményes rucák, nem tudnak hozzáfogni. Nem értik a lényegét, az irodalmi levegővel való átítatás szükségét. Azt hiszik, valami bonyodalmas nagy harcot kell itt kieszelni, hogy a szándékuk sikerüljön. Pedig tudnivaló, hogy a legnagyobb dolgok meztől szokatlanul elindulni a porban. Egyszerűen.

Tudnivaló, hogy az irodalom »levegőjét«, szuggesztívóját emberek sugározzák magukból. Bőséges emberi gyengékkel, dús gyarlóságokkal terhes, jobbadán irigy, ordenaré, gyűlölködő, hazudós, rágalmazós, s még mit tudom milyen erkölcsi púppal járkáló emberek, akik azonban sűrítve és tisztítva, gondolatokká igazva hordják magukban az életnek Istennel való rokonságát. Írók és költők. Nyilvánvaló, hogy az átítatódás csak úgy történhetik, ha ezeknek az embereknek széles tömege emberileg és mesterségbeliileg mennél akadálytalanabban érintkezik a filmvilág embereivel. Így érkezhetik el hamarost a nap, amelyiken a filmvilág belátja, hogy üzletileg is neki van rettentően szüksége az irodalom levegőjére és embereire, s nem megfordítva. Míg a filmvilág bele nem szagol ebbe a levegőbe, addig nyilván nem gondolhat fölére semmit. Hát bele kell szagoltatni. S

ez egyáltalán nem is nehéz, kivált ha a ráfordított fáradságot összemérjük a film történelmi lehetőségével. Például...

Vagy a filmgyártók összessége, vagy a magyar kultuszminiszter intézkedik, hogy két évig ne játszassanak olyan filmet, amelyiknek a szcenáriumát nem nyilvános pályázaton választódott ki. A pályázatokat minden magyarnyelvű irodalmi és kritikai folyóirat minden számában meg kell hirdetni a lejáratig. Ez nem akadályozza, hogy a vállalatnak esetleg saját házi szerzője legyen, de a házi szerzőt rákényszeríti, hogy elsőrangú, versenyképes műveket alkosson, mert egyébként kiesik a versenyből.

A vállalatok minden filmen kötelesek legyenek a zsüri névsorát, vagy esetleg az állandó irodalmi lektor nevét közölni, mint aki a film tartalmáért irodalmilag felelős.

Kötelezni kell a filmre dolgozó írókat, hogy a film elkészülte után nyilvánosan számoljon be, milyen ráhatások érték, hogy eredeti elgondolását gyártás közben megváltoztassa. Így lehet csak a lovasított sztárokat és filmcézárokat leszoktatni róla, hogy két szivarszippantás közt lapos, de pökhendi tanácsokat kényszerítsenek az íróra, így a becsületes egyéni műalkotást megnyomorítsák, s az önérzétes író-művészt a filmtől megint elvadítsák.

Hogy színészek és filmszakemberek beszippantassák az irodalom levegőjét, az íróknak megmódjuk legyen a filmszerű alkotás technikai alapjaival megismerkedni: a filmvállalatok egyenként vagy közösen nyissanak az írók, színészek és filmtechnikusok számára szalont, állítsanak oda egy tájékozott embert, aki alkalmas időkben összeszoktassa e három hivatásrendet egymással, nagyképűség nélkül, tehát termékeny természetességgel lehelhessék át egymásba mindazt, amit egymásból ismerniök kell, hiszen alapigazság, hogy a jó film csak a három tényező kollektív cselekvéséből születhetik.

Kíváncsok, hogy minden vállalatnak inkább ál-

landó irodalmi lektora legyen, mintsem alkalmilag összezsapódó zsürije. A lektor csakis nyilvános kritikát már kiállott író lehet. Ez folyamatosan figyelje a megjelenő irodalmi műveket, s ha köztük filmszerűt, vagy könnyen filmesíthetőt talál: vállalatát léptesse érintkezésbe az íróval, s a vállalat hívja fel az illetőt pályázat benyújtására. Így hamarosan kiderül, micsoda királyi kincstára bujkál a filmszerű, tökéletesen művészi és végtelen változatú témáknak. Másképp ez bajosan derül ki. Szóltunk már ugyanis Petagóniáról s a vámkülföldről...

Az sem képtelenség, hogy az állam népművelési programja keretében kísérleti filmgyártó telepet és előadó mozit állít, s ezt mindaddig fenntartja, míg a magyar filmgyártás roppant lehetőségeihez és felelősségéhez méltó vágányra nem kanyarodik. Ennek a vállalatnak csak egy embere lehet állami hivatalnok. Aki ellenőrzi, hogy az állam pénze utolsó fillérig a filmművészetre menjen, s a nyilvános kritikák tükrében ugyancsak ellenőrzi, hogy ami csinálódik, az valóban művészet, s mindennek felett: magyar művészet-e. De azért ez az utolsó inkább maradjon el, mintsem valami bürokratikus és hígmagyar szokvány váljék belőle.

A filmnek dolgozó magyar írókat fizessék meg legalább úgy, ahogy a nyersbőrlordok megfizették a magukszörű szellemzsigerelőket.

Ez a néhány tehető tennivaló külön-külön nem sokat használ. Együtt kell őket alkalmazni, s még több egyebeket is, amik másoknak fognak eszébe jutni. Az a lényeg, hogy köztük egy sincsen bonyolult csodaszer. Egyszerű kis gyógyfüvecskék ezek. Az élet ugyanis nem két-három komédiás-fintor variálgatásából áll, hanem millió arcú valóság és mind a millió arca filmszerű. S ha egyszer a millió arc közt való otthonos járás-kelésre az írókat rendelte az Isten, nyugodjanak bele ebbe a filmesek is, nyeljék le szépen a gyógyfüveket, vállalják el az irodalmat. Nem is olyan nehéz.

JUHÁSZ GÉZA:

Történelmi regényirodalmunk fordulata

1.

Történelmi tudata nálunk csak a kiváltságos osztálynak volt a művészi magyar irodalom kibontakozása, vagyis a XVI. század óta. Uri korszakban, a barokk hősi ihletében fogant mindjárt az első eposzunk, a *Zrínyiász*. Sem a reformáció szabad néppmozgalma, sem a felvilágosodás polgár-szellem nem kedvezett a múlt-ábrázolásnak. Csokonai a hősköltemény formáját csak arra használja, hogy nevetségessé tegye: — hétköznapi urak, úrfiak békaegérharcáról énekel. Mihelyt azonban ránk köszönt a romantizmus, regékre zendít *Kisfaludy* Sándor, s jönnek *Vörösmarty* eposzai: fejedelmek, vezérek, királyok, lovagok...

Ebben a légkörben születik az első máig élő regényünk, *Jósika Abafi*. Nyugaton az újkori regény mo-

dern műfaj, társadalmi kérdéseket tárgyal reális eszközökkel: *Cervantes* kezén ép az elavult lovagvilág kigúnyolásának félelmes eszköze, *Defoe* pedig kora hőstét, a Gyarmatost glorifikálja benne. A magyar regény ellenben a régi dicsőség harsonáit fújja: első időálló termékünk: *történelmi regény*.

Rögtön ebben az első művében *Erdélyt* támasztja újra *Jósika*. Ne csodáljuk. Ha nem volna erdélyi, akkor sem igen választhatna mást. Hőskölteményt szophat az ember az újjából, akár istenestül, mint *Vörösmarty* a *Zalán Futásában*. Már a regényhez hiteles múlt kell, akármennyi szabadságot biztosít is a költőnek a romantizmus esztétikája. Élő múlt pedig nincs betűk nélkül, bőséges egykorú források nélkül. Erdélyt ugyan emlékiratok mind szaporább sora festi meg, az

önálló vajdaság kezdete, 1541 óta, évről-évre, magyarul, latinul, németül, fejedelmek, főppapok, államférfiak, diákok, polgárok tollából, gazdagon, változatosan, nagyszerű ízekkel, hangulatokkal, képekkel, kész drámai helyzetekben, az élet kifogyhatatlan egyenletes áramlásával.*

Próbálta ugyan *Jósika* birtokába venni az egész magyar multat, de nem volt hozzá elég eszköze. Utódai is akkor arattak igazán, ha a jól munkált erdélyi talajba szórhatták mese-magvukat. Legjellemzőbb a *Jókai* esete. Nem is erdélyi, még csak a tájékán sem járt a Királyhágónak, mikor megírta két első döntő sikerű regényét. Történeti tárgyúak ezek, összefüggének: az egyik az *Erdély Aranykora*, a másik a *Török Világ Magyarországon*. Aligha az utánzás vágya vonzza bennük, túlvan már akkor *Jókai* a külső példa csábításain. Még kevésbé tehető föl róla az a kalandos ötlet, hogy a tulajdon területén verje pozdorjává *Jósikát*. Az Abafi írójában ezer képpel, színnel, alakkal él az erdélyi múlt, az erdélyi kultúra: a várak, családi kincsek, ékszerek, csipkék, díszruhák, páncélok, fegyverek s a falon az ősök, ősanyák. Veszélyes ekkora anyagismerettel versenyre szállni akármilyen lángeszű komáromi kismemes ivadéknak. Még sincs *Jókainak* egyéb választása. Ha már megihlette a mult: *történelmi magyar légkört, magyar sorshoz magyar emlékirat-irodalmat csupán Erdélyben talál*.

Érthető, hogy *Kemény* Zsigmond nagy regényei szintén ebből táplálkoznak. Még a *Zord Időnek* is *Erdély ad keretet* s az országos történelem alá meleg hétköznapiakat. Erdély a mérték a magyarországi eseményekhez is. Történelmi regényeink főtalaja a török világ s a kuruc kor. A török inkább *Kemény* tragikus Múzsáját vonzza, *Jókait* meg, s nagy tanítványát, *Mikszáthot* a libertásos zászlók színpompája. Alig van valamirevaló történelmi regényünk, amelyik ne ezekről a századokról szólna. *Eötvös* komor remeke, a *Magyarország 1514-ben* szintén ott szövődik az önálló Erdély küszöbén.

Amelyik regényünk régibb korba merészkedik, inkább csak mímeli, hogy minket fest, mint *Gárdonyi Láthatatlan Embere*. Voltaképp nem magyar, hanem (magyarnak rajzolt) hún világot ábrázol, de egy görög írástudó szemén át. *Herczeg* főműve, a *Pogányok*, szintén nem magyarokról szól, hanem besenyőkről, s ki tudja ma már, milyenek voltak a besenyők. Nyugodtan közéjük szemfényvesztősködhetsz az író akár olyan fin de siècle-démont is, mint a »pusztai asszony«, Seruzád.

2.

Van ezeknek a regényeknek egy közös vonásuk. *Eötvös Dózsa-kompozíciója* kivételével mind csonka képet ad az országról. Csak a vezető réteget ábrázolják, nem az egyetemes magyar sorsot. Nem tükrözik urak és szegények bonyolult egymásra-utalságát; nem derül ki belőlük, hogy magyarok és nem-magyarok hogyan állanak helyt — széthúzza is — közös Dunamedencei hivatásunkért. Nem, ezek a regények nagyrészt a *Toldi-trilógia* szellemét árasztják. Toldi bennük: a világ közepe. Fölötte ott lebeg a Gondviselés pannón

angyala, Lajos király. Alább pedig, enyhe alázattal, öreg Bence, ifjú Bence. Még Arany magyar módra festi ezt a hierarchiát, főhősehez emberi közelségben áll nemcsak a király, hanem Bence is, különösen a vén. De hova lebben föl, micsoda végtelen magasba, a jobbagy kulcsolt kezétől, az úri égboltozat: még *Gárdonyi Isten Rabjaiban* is, azaz: ép egy olyan regényben, amelyiknek a főhőse különben »népfi« volna.

Móricz Zsigmond hozza a fordulatot. Az ő *Erdély-trilógiája*: a teljes magyar sors regénye. Minden belső és külső erőt számbavesz, helyre illeszt. Fejedelmek a hősei, de ezek a fejedelmek ismerik az országukat, látják, tudják minden gondját. *Báthory* Gábor és *Bethlen* számára nem hű szolga, nem is csetlő-botló, kétbalkezü pór a nép, nem mulatságos figura, anekdóta-tárgy, hanem talpig ember, alkotó kéz, korgó gyomor, lázadó ökl: együtt magyar, székely, szász, oláh, meg, túl a határon, német és török.

Kodolányi aztán tovább fejleszti ezt két irányban is. Ő már belemerészkedik a középkorba, noha alig szól róla irodalmi följegyzésünk. Mindenesetre, ha már választgat, biztos érzék viszi a tatárjárás sűrűjébe. Egyetlen magyar lelket sem ismerünk annyira az *Árpádok* közül, mint *Boldog Margitot*, magyarul is ránk maradt legendája jóvoltából. Ez ugyan még aligha segítene minden hiányon, ha *Kodolányi* rá nem tőkéli magát, hogy egyenesen a nép felől, alulról alkossa meg a trilógiáját.

Ujabb döntő lépés ez történelmi regényeink fejlődésében. Rögtön kiviláglik a jelentősége, ha arra gondolunk, milyen határtalanul különbözik a tárgyzelzés az *Isten Rabjaiban* és a *Boldog Margitban*. *Gárdonyi* szüze ott lebeg az éteri álmok egében, *Kodolányi*é leszáll a közsors szennye, borzalmi közé — anélkül, hogy magasztosságából veszítene. Ez az igazi *Boldog Margit*, s művészileg is: ez az értékesebb megoldás, mert ebben nagyobb a feszültség. A trilógia másik két darabjában aztán nemcsak egyszerű életköriülményűek a főhősök, hanem származásra is: parasztok. *Julianust* a népmese löki útra. A *Vas Fiai*-ban három falusi suhancot dobál szét a tatárjárás fergetege: az ő sorsuk az író ürügye a széles epikus ábrázolásra.

De hát honnan veszi három vaskos kötethez az anyagot *Kodolányi*? Hiszen az Árpád-korban még a királyokról is alig akad hiteles mondanivalónk! Nos, az a legmeglepőbb, mikor kiderül, hogy a néphez több az adatunk, mint uraink történetéhez. *Kodolányi* forrása mindaz, amit az utolsó évtizedekben fölkutatót a magyarságtudomány, őstörténet, nyelvészet, néprajz. Az ő igazi tárgya: az Örök Falu, az Idea-magyar-ság. Ezen a nyomon indult tulajdonképp már Arany is, a *Buda Halálában*: parasztokat növelt fejedelmekké. *Gárdonyi* szintén falusi étellel népesítette be *Attila* udvarát. De — a hún tárgy is okozta, bizonyára — igazi korföliedezésről szó sem lehetett a középkorban, *Kodolányi*ig.

Kezdetől erre a feladatra készült ő, akkor is, mikor meg sem álmodta, hogy történelmi regényt ír valaha. Fejlődésiránya: út a gyökerekhez, a magyar sors alapjaihoz. Első munkáitól fogva az az ösztön

*) Ép napjainkban igazolja ezt az Erdély Öröksége c. tízkötetes sorozat,

hajtja, hogy a nép epikusa legyen. Jó talaja az ősi nyelvű, hulló művelődésű *Ormánság*. De a jelen alatt ott izgatta a múlt, a középkor vad termékenysége, gyermekáldás, televény föld. Akkora vihart is, mint a tatárjárás, úgy rázott le a bundájáról ez a nép, meg se kottyant neki. A *Vas Fiai* végén már azon tanakodnak a konok vasfejű magyarok, ugyan igaz volt-e az egész, azokkal a kutyafejűekkel, vagy csak mendedonda.

Hatalmas ez! De még nem a végső vallomása a magyar történelemnek. A mi sorsunk ott kezdődik, ahova semmiféle latin betű be nem világít: a pogány korban.

Csak nagy kérdés, vállalkozhatik-e erre a sámán-útra valaki. S ép a *Kodolányi* módszerével! Neki évekre volt szüksége, míg beledolgozta magát *IV. Béla* korába annyira, hogy a végén ugyanolyan otthonossá vált számára, udvarostúl, cellástúl, kún sátorostúl, mongol táborostúl, akár a tulajdon életünk.

A pogány korba képtelenség is így alámerülni. Egyszerűen: mert nincs forrás.

Kodolányi aztán megmutatta, hogy van.

3.

Azzal kezdtem, történelmi tudata, a XVI. század óta, csak a kiváltságos rendeknek volt. A jobbágyság is regélt a középkorban, *Anonymus* a bizonyosságunk, de *Mohács* után azt is kitörölte az emlékezetéből, amit odáig megőrzött. S ez bizony fájdalmas. A Dunamedencei népek költészetében máig élnek a magyar hősök, különösen a török háborúk korából. A szerb *Szibinyáni Jankót* magasztalja, az oláh *Janos Ungurt*, a bulgár *Jankula vojvodát*, a görög *Jangulast*. Ez mind: *Hunyadi János*, de mellettük föl-fölbukkan *Székel János*, *Dóczi Péter*, *Magyar Fülöp* (Ozori Pippo) is. Szlovének, horvátok, kárpátoroszkok, tótok, csehek

emlékezetében ott tündöklök máig *Igazságos Mátyás* alakja, meg-megvillan itt-ott a *Rákóczié*. A magyar maga csak *Mátyásról* regél, a többi kitörölte a tudatából, újakat meg épen nem bocsátott be a szívébe, egészen *Kossuthig*. Ez a csönd félreérthetetlen. A joga-fosztott jobbágy válaszolt ezzel a méltóságos némasággal arra, hogy *Werbőczy* nemzete kivetette a történelmi osztályok sorából.

De ha történelmi tudata nincs is a parasztságnak: emlékezte annál inkább kitűnő. Bizonyos tekintetben: egyedül csak neki van emlékezte. Időtlen kincseket tartott meg: ősi pogány szokásokat, kiírhatatlanul beidegzett törvényeket. Mikor *Kodolányi*, az *Istenekben* visszamerészkedik a pogánykorba, egyalkotássá forrasztja az úri és népi magyarság kétfajta hagyományát; az írott történelem vallomásait s a szájról-szájra örözött, hűsban-vérben máig továbbplántált »babonás« szertartásokat. Elképesztő varázslat ez: mikor visszarápít bennünket *Taksony* korába, folyton azt érezzük, itthon vagyunk, az Egy és Változhatatlan Magyar Világban, fajtánk mindörökké-azonos természetében.

4.

Mindaz, amit *Móricz*on és *Kodolányin* kívül létrehozott történelmi regény költészetünk, lehet többé-kevésbé jó irodalom. *Móricz Erdélye* és *Rózsa Sándora*, *Kodolányi tatár trilógiája*, s most induló *pogány sorozata* mérhetetlenül több, mint szépirodalmi szórakoztatás. (Természetesen műalkotásnak is legjava munkáink közé tartoznak; — s külön érdemük, hogy megregényesíthetőnek mutatják már az egész történelmünket.) *Magyar titkokat költögetnek, a magyar lényeket tárják föl*. Mindegyik vetekszik egy-egy tudományos fölfedezéssel, de túlsugározza a tudományos mű hatáskörét: új köztudatot teremt.

PÁLÓCZI HORVÁTH LAJOS:

MAGYAR TÍPUS A MAGYAR SZÍNPADON

Egy idő óta kezdjük felfedezni magunkat. A világháború és a forradalmak idegsokkja megmozdított bennünk valamit, megindította lelkünkben az eszmélkedés folyamatát. Így lassan-lassan rájövünk arra, hogy mi egyedülálló, sajátos arculatú nép vagyunk itt Európában s helyünket csak úgy állhatjuk meg, ha eredeti sajátosságainkat megőrizzük, ápoljuk és kifejlesztjük. Mert Európa nem az utánzó képességünkre kíváncsi, hanem az eredetiségünkre. Nem azt keresi és becsüli bennünk, hogy mi mindent tudunk elmajmolni a többi nemzetektől, hanem azt, hogy milyen új hangokkal gazdagíthatjuk a világ népeinek hangversenyét.

Ez a felismerés bizonyos »magyarosodási« törekvésekben mutatkozik meg. Van már megint — vagy tíz év óta — nyelvtisztító mozgalmunk, (bár újságírásunkban nem igen látjuk a hatását); *Bartók* és *Kodály* munkássága ráterelte figyelmünket igazi népdalaink értékére, (igaz, hogy hivatalos zeneszeink és zeneterjesztő intézményeink még ma sem igen akarják ezt tudomásul venni); kezdenek di-

valba jönni a magyar népi himzések, faragások, a magyaros bútorok és ruhák, (persze ezek között még több a jószándékú giccs, mint az igazi érték, több a *magyaros*, mint a *magyar*); aztán vannak már erdélyi, felvidéki és délvidéki vendéglőink, (igaz, hogy az itt kapható, úgynevezett magyar specialitások: a tordai laci-pecsenyék és »bácskai« gulyások nem igen különböznek a rendes, szokványos laci-pecsenyéktől és gulyásoktól, — de már legalább nevükkel bizonyos tájkultuszra való törekvést árulnak el, s ez mindenesetre rokonszenves jelenség.).

Szóval magyarosodunk, hála Istennek, kezdjük divatba hozni magunkat. Csak egy dologról nem szeretünk beszélni: a magyar típusról, a magyar fajtajellegről. Egyszer már ezt is fel kellene fedezni és divatba hozni, iskolai fali képeinktől és a játék-babáktól kezdve idegenforgalmi plakátjainkon és divallapjainkon át, fel, egészen a mozi vásznáig és a színpadig.

Mert ettől még nagyon messze vagyunk. Iskolai fali képeink általában csupasztlárgyú, hőzentrágeres

stájer legényekkel és dirndli-ruhás tiroli lányokkal mutatják be a magyar gyermekeknek az évszakekat, az aratást, a szüretet, stb. Játékbabáink a legutóbbi időkig többnyire grüberlis arcú francia típusok után készültek; divatlapjaink szépségesszményei valószínűtlenül nyurga pipaszár-lábú nordikus angol típusok; a tájainkat, népünket, sőt Gyöngyös Bokréltánkat ismertető idegenforgalmi plakátok meg nagyobbára len-szőke hajú, píšeorrú morva-lól gyermekek torzképeit ábrázolják magyar népviseletben.

(Gondoljanak az egyébként igen tehetséges *Pekáry* rajzaira!)

S hogy végül a filmen és a színpadon hogyan állunk a magyar fajtaeszmény kultuszával, ennek érzékeltesére előbb végig kell futnunk az ismeretebb külföldi országok film- és színpadi világán.

Aki csak valamiképp is foglalkozott antropológiával, vagy legalábbis van némi érzéke a fajtajelleg felismeréséhez, az hamarosan meggyőződhetik, hogy például az angol, svéd, norvég színdarabok és

Szeleczy Zita édesanyja
(Zemplén megye)

Szeleczy Olga
(Nógrád megye)

A bécsi filmek előtérbe állították az osztrák népet legsűrűbben képviselő alacsony, barna, puha vonású, molettségre hajlamos, kerekfejű úgynevezett *alpesi* fajlát. (*Gretl Theimer*). Sőt még a cseh filmek is annak a rassznak a képviselőit állították az élre, amely Csehországban legerősebb: a *szudeta* típust. (Gondoljunk *Jarmila Novotna* feltűnően gömbölyű szemeire, igen erős, széles állkapcsára, széles szájára és erős fogaira!)

Vagy emlékezzenek vissza a Budapesten megfordult hindú táncművészekre! (*Menaka, Gauri-Shankar* stb.) Láttak-e közöttük egyetlen-egyet is, akiben száz lépésről fel ne ismerhették volna a hindut? Nem volt azok közt egyetlen szőke, de még csak világosabb árnyalatú sem. Japánról nem is szólva, mert ott nemcsak a színészek és színésznők, de még a gyermekek játékbabái is mind a mongoloid japán nép fajtaeszményének legtokéletebb kifejezői.

És most nézzük csak, milyen arányban van képviselve a magyar típus a magyar színházakban és a magyar filmen?

A legutóbbi időkig a zsidó elem uralkodott szín-

Szeleczy Zita
(Nógrád megye)

filmek főszereplői, szinte kivétel nélkül az angolszász és a skandináv népek többségét alkotó *nordikus* (északi) emberfajta képviselőiből kerülnek ki: Magas, nyúlánk termet, hátrafelé hosszú koponya, keskeny arc és világos színkompleksió. (Szőke haj, kék, vagy szürkés-kék szem.).

Ugyanígy az olasz, spanyol és latin-amerikai filmesillagok majdnem mind a népszerűen *kreolosnak* nevezett *mediterrán* vagy földközi rassz legszebb típusai. A földközi fajta hasonlít az északihoz, csak alacsonyabb és barna kiadásban: keskeny arc, hosszú koponya, csillogó barna szemek, bársonyos barna bőr, alacsony, de arányos termet. (Gondoljanak néhány *Rodolfo Valentino*-ra, *Dolores del Rio*-ra, *Ramon Novarro*-ra, vagy az olasz-spanyol *Alcazar* film szereplőire!)

A horvát és szerb színpadokon, filmekben a délszláv népekre legjellemzőbb *dinári* típus uralkodik. (Sovány, magas termet, kerek koponya, de hosszú és markáns élű arc, igen erős orral és állal, sötét színösszetétellel.)

Ignác Rózsa
(Erdély)

Tökés Anna
(Erdély)

padainkon. Megtalálhattuk itt a zsidóság valamennyi antropológiai képviselőjét, a szép, finom vonású semitától (*Varsányi Irén*) az ellenlétes elemekből kevereződött s ezért groteszkül ható, *askenázinak*,

Kiss Ferenc

vagy *kazárnak* is nevezett galíciai zsidó típusokon át (Kmochné, a kis Rott stb.) egészen a gyapjas hajú, lapát-fogú negroid zsidóig (Radó).

Megtalálhattuk itt az örményekre jellemző szép, barnabőrű, feketehajú, erős szemöldökű, erős orrú, molett elő-ázsiai (kaukázusi) típust (*Dajbukát Ilona*); de szép számmal szerepeltek a már ismertetett alpesi fajta változatai is (*Blaháné, Biller Irén, Boóc*); a dináriak (*Rajnay-Joanovics, Latabár, Muráti*); az északiak (*Odry, Perényi, Szilassy*), valamint a kelet-balti fajta rokonszenves tótos és rulénus variációi (*Bulla Elma, Kiszely Ilona, Komár Juliska* stb.).

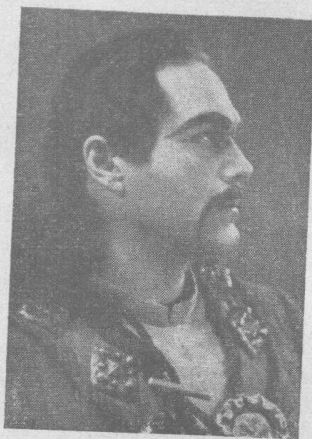
Am magyar típust a legutóbbi évekig alig láthattuk közöttük, s ha rá is bukkantunk itt-ott, akkor is többnyire nem nekik való, nem hozzájuk illő szerepekben.

Dehát milyen is az a magyar típus? Antropológusaink több évtizedes kutatásai, fényképezései és mérései alapján ma már tisztán áll előttünk a magyarság faji képe. Népünk *ugoros* (antropológiai nyelven kelet-balti) és *törökös* (mongol-kaukázusi, vagy turanid) fajtaelemek egyesüléséből alakult ki. Mind-

vidék, Kunság, a bihari Sárret, a bereg-szatmári Tiszhát, Kalotaszeg, egyes székely vidékek stb.) még a szem belső sarkára ráhajló ú. n. »mongol-redőt» is megtalálhatjuk, amely a szemnek olyan huncut, ferde mandula-formát ad, — valamint az újszülöttek hátán a »mongol-foltokat».

Az *ugoros* (kelet-balti) magyar a jó-közepes termetű törökös magyarral szemben átlagosan inkább kis-közepesnek mondható. Színösszetétele világosabb, (szürkés-kék szem, gyermekkorban fehéres-sárgás, később ú. n. »se nem szőke, se nem barna» haj) arcsontjai erősek s arca oldalról nézve laposabb (bár orra nem pisze és nem annyira nyomott, mint az igazi mongolid fajtáké), szemből nézve pedig határozott formát mutat. Bőre is világosabb, mint a törökös magyaroké, de nem fehér és a véredényzet nem üt át rajta, mint az északi fajúaknál, s a nap hatására erősen lebarnul. (Az északi fajta nem tud lesülni, csak piros lesz, mint a rák.) Az *ugoros* magyar koponyája rövid, de inkább a közepes felé közeledő.

A *törökös* (mongol-kaukázusi, vagy turanid) ma-

Palló Imre
(Székelyföld)Nagy István
(Erdély)

Kiss Ferenc

kettő többé-kevésbé mongolos (mongoloid) jellegű. Sárgás-, vagy pirosas-barna arc, erős arccsontok, kissé hátracsapott homlok. Sőt legősibb, legtisztábban megmaradt vidékeinken (Göcsej, Ormánság, Sárköz, a vas megyei »Örvidék«, Csallóköz, Palócság, Matyó-

gyar jó-közepes termetű, rövid koponyájú és szintén mongolos, erős járomcsontú típus. De sajátos jellegzetessége a határozott, szép magyar orr, amely — ellentétben a primár mongol fajtájú népekével — jól kiemelkedő, keskeny és egyenes, vagy finoman hajlott. Ez a szép magyar orr valószínűleg hosszabb észak-kaukázusi tartózkodásunk idején formálódott ki, az ottani népekkel történt kereszteződés folytán. (Ezért nevezik a törökös magyar fajtát mongol-kaukázusinak is.) De adjuk most át a szót *Bartucz* professzornak, az antropológusnak. Bartucz így írja le ezt a típust:

»Szeme sárgás-barnába jálszó. Arca pirosas-barna, s bőrének is, szemének is jellegzetes élénk tónusa, szemének és arcának igen barátságos kifejezése van. Végtagjai rövidek, kezei-lábai kicsinyek, de azért dereka sem aránytalanul hosszú... Arcán a finom mongoloid bélyegek, mint érdekes kuriózumok szerepelnek. Vonásai inkább lágyak, mint kemények, de azért mégis határozottak s főleg igen élénkek. Arcának sajátos derűs, megnyerő kifejezése van, amit összes külföldi leírói kiemelnek. Férfiban is, nőben is határozottan szép típus. Míg az alpesi rassz ál-

talában kissé esetlen és primitív jellegű, a dinári és elő-ázsiai pedig nyers, durva, erőszakos benyomást keltő, — addig az *alföldi* rassz (így nevezi Bartucz a turanid fajta sajátos magyar változatát, vagyis a törökös magyart) határozottan progresszív és erőteljessége mellett is kecses.

Bartucz professzor szerint ez a két — egyaránt mongoloid — fajtaelem, (a kelet-balti és a turanid) a sok helyen megtalálható erősebben mongolos (mongolid) elemmel együtt a mai magyarságnak abszolút többségét (mintegy 55 százalékát) alkotja. Ez érthető is, hiszen a magyarság ugor és ős-török törzsek egyesüléséből alakult ki, s finn-ugor rokonaink nagyobbára kelet-balti, török nyelvű rokonaink pedig turanid vagy mongolid fajtájúak. A honfoglaláskori sirleletek tanúsága szerint az ős-magyaroknak kb. 70%-a ugyanilyen fajta összetételű volt. Itt azonban meg kell jegyeznünk, hogy Bartucz könyvének megírásakor még csak a trianoni csonka ország lakosságát tanulmányozta, — s még azt is csak a

Koréh Endre
(Erdély)

Tizántúl nélkül. Ha tehát vizsgálatait kiterjeszti a tizántúli nagy Sárret ősi vidékére, valamint a Felvidék és Erdély háborúktól, idegen betörésektől jobban megkímélt s ezért nyilván még tisztább fajú magyarságára, — akkor a mongoloid elemek számaránya előre láthatóan jóval túl fogja haladni az 55%-ot s így még szebben kiviláglik majd a magyarság embertani kontinuitása, faji egysége és töretlensége.

Lássuk most már, kik képviselik a színpadon a magyarságnak ezt a két fő fajtaelemét:

Szeleczy Zita erősen behajló (mongol-redős) szemhéjával, sárgás-barna, huncut, ferde-vágású mandula-szemével és erős arccsontjaival a törökös (mongol-kaukázusi) magyar fajta erősebben mongolos változatát képviseli. Neki az orra is mongolos, fitoska, nem egyenes és nem hajlott, mint a kaukázusi keresztződésre mutató magyar orrok.

Tudom, itt sokan belekapaszkodnak majd a *Szeleczy* névbe, hogy hát miért éppen egy lengyel hangzású név viselőjében keresem én az ősi magyar

Órhalom (Palócföld)

faji vonásokat? Erre azonban azt kell felelnünk, hogy a név magában nagyon keveset jelent s nagyon helytelen útakra téved, aki magyarságkutatás közben csak a nevek után indul el. Hiszen sokan nem is ismerik név szerint azt az ősiüket, akinek típusukat köszönhetik, mert egy-egy domináns fajtajellegű erős átörökítő képességű ős vonásai a hetedik, nyolcadik nemzedéken is kiülköznek, alig változott formában.

Szeleczy Zita édesanyja *Négyessy* lány s olyan nagyszerű, tiszta mongolid típus, hogy szükségesnek láttam az ő fényképét, valamint másik lányának, *Olgának* a képét is közölni annak igazolására, hogy a mongolosság itt valóban benne van az egész családban.

Ehhez még hozzá kell tennem, hogy maga a *Szeleczy*-család is tős-gyökeres nógrádi magyar nem-

Órhalom (Palócföld)

zetség, amely csak úgy jutott szlávós végződésű névhez, mint például a *Jeszenszkyek*, akiket eredetileg *Temérdeknek* hívtak, vagy a *Podmaniczkyak*, *Rudnyánszkyak*, *Radvánszkyak* stb., akiket valamikor *Rud-*

Sárköz (Tolna megye)

Nagydobrony (Bereg megye)

nayaknak, Radványiaknak hívtak, de vitészügükért Szelec, Jeszen, Podmanin, Radvány falvakat kapták donációba a királytól, s ezeknek a faluknak tót népe »pán Szeleczynek«, »pán Jeszenszkynek« tisztelte őket, (a tót sky megfelel a magyar i képzőnek) s így végül rajtuk ragadtak ezek a tót végződésű nevek.

Az erdélyi származású, apa-anyai részről magyar Ignác Rózsa szemből nézve enyhén szögletes arcával, de nem filis, hanem határozott vonalú orrával mintegy átmenet a törökös és ugoros magyar típus között.

A szintén erdélyi Tőkés Anna rövidebb, puhább vonalú orrával, de különösen érdekes, hatszögletű arcával már inkább ugoros magyar.

Szomorúan jellemző fajtánk helyzetére, sőt egy kicsit szimbólikus is, hogy magyar típusú színésznőinknek — legalábbis a múltban — főképen és legszívesebben cseléd szerepeket osztogattak a színpadon. (Gondoljunk Vándory Margitra!) Vagy ha már semmiképen nem lehetett őket háttérbe szorítani, akkor — mint Szeleczy első filmfelvételeinél történt — mindenféle kozmetikai erőfeszítésekkel igyekeztek elüntetni arcukról a mongolos vonásokat, mert reprezentálásra alkalmatlannak, visszataszítóknak, vagy legjobb esetben idegenszerűnek találták.

Pedig ez a típus uralkodott egykori keveretlen, romlatlan nemesi középosztályunkban, másrészt, mint már mondtam (s mint az ország legkülönbözőbb vidékein készült fényképek bizonyítják), ugyancsak az érdekes, mongolos arcokat megtalálhatjuk az ország legtisztább, legősibb, leggyökeresebb vidékein.

Férfi színészeink között Kiss Ferenc a legmongolosabb ugoros magyar típus, rendkívül erős járomcsontjaival, erősen hátracsapott homlokával és ferde szemével. (Mint érdekességet megemlítem, hogy Szeleczytól színinövendék korában gyakran megkérdezték, hogy nem a Kiss Ferenc lánya-e?)

Remek példánya a turanid magyarnak a székei származású Palló Imre. (Szép, finom, kiemelkedő orr és rendkívül barátságos, meleg tekintetű szemek.)

Nagy István az Erdélyben elég gyakori rjezán-mongoloid típus felé hajlik.

Utoljára hagyom Koréh Endrét, aki valóságos szintézise a törökös és ugoros magyarnak: Fényes, meleg barna szem, kissé érzéki ajak, erős arccsontok, — de rövidebb, puhább vonalú orr s a széles állcsúcs folytán hatszögletű körvonalat alkotó arc. Érett-ségi képén szinte az ifjú Ady Endrét juttatja eszünkbe. (Ezt a régebbi képét egyébként azért is közöltem, mert a törökös magyar kissé hajlamos a hízásra, — az operaénekesek meg pláne hivatalból is hízalják magukat — úgyhogy mai képeim nem jönnek ki olyan jól a vonások, mint a régebbieken.)

Ime ezek tehát ezidő szerint a magyar típus képviselői a magyar színpadon. Persze ezzel egyáltalán nem akarjuk a többiek emberi és színészi értékét kisebbiteni. Nem állítjuk mi egy szóval sem, hogy például Kiszely Ilona nem bájos, hogy Muráti Lili nem érdekes, Simor Erzsébet nem formás, Karády Kata nem démoni, Bulla Elma nem intelligens, vagy hogy Szörényi Éva nem kedves, maga szelid és szolid egyéniségével. Készséggel elismerjük, hogy Páger Klára kiváló realista színész, hogy Csontos nagyon úriás jelenség, hogy Somlay igen férfias, Rajnay

Sárköz (Tolna megye)

rendkívül elegáns, *Perényi* és *Szilassy* meg olyanok, mintha skatulyából húzták volna ki őket.

De akiket itt fentebb bemutatam, ezek a mi fajtánk igazi típusos képviselői. Őket tehát különösen kell szeretnünk s kifelé őket kell mint reprezentánsainkat bemutatnunk.

És még egyet: Sokaktól hallom, hogy a típus-tani vizsgálódások surlódásokra vezetnek az emberek között. (»Én magyarabb típus vagyok, mint te. Neked ilyen meg ilyen a koponyád.« stb.) Sok derék, lelkében asszimilált magyar meg elszomorodik, ha antropológiai könyvek elolvasása után a tükörbe néz és megállapítja magáról, hogy nem magyar típus.

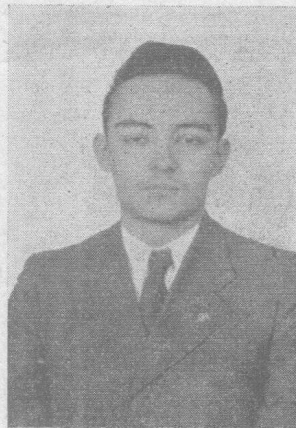
Ezek megnyugtatóására egy jó barátom példáját kell idéznem. Az illető anyai részről törzssőkös erdélyi magyar családból származik, de apja családjától tipikus *északi* (nordikus) külsőt örökölt. (Hosszú, magas alak, lenszőke haj, stb.) Az illető kitűnő, öntudatos magyareMBER, s egy alkalommal felháborodva hiányolta közelétünkben a magyar fajlaeszmény kultuszát s élesen kirohant divatlapjaink és plakátrajzolóink ellen, akik mind hórihorgas északi típusokat állítanak a magyar közönség elé. Erre én megjegyeztem, hogy hát hiszen ő maga is ehhez a fajtához tartozik testi alkat tekintetében.

— Igen, én ehhez tartozom — felelte barátom minden meglepetés nélkül —, de ez a típus népünk egészéhez viszonyítva elenyésző kisebbség Magyarországon. Már pedig a kisebbség alapvető kötelessége, hogy igyekezzék alkalmazkodni a többség ízléséhez, s ne próbálja ráerőszakolni az ő különálló fajlaeszményét az őt befogadó népre. S viszont minden egészséges közösségnek elemi joga, hogy ezt megkövetelje.

TAGÁN GALIMDSÁN dr.:

A SZOVJET NEMZETISÉGI POLITIKÁJA (III.)

Még az oroszbarát irodalom is kénytelen elismerni, hogy a szovjet-érában a nagyoroszság hatalmi helyzete nem változott, ellenkezőleg meg erősödött. A külföldön élő orosz emigráció pedig egyenesen dicsérő szavakkal halmozza el a szovjet nemzeti politikáját, mert hiszen gátlások nélkül végbevitte az oroszosítást olyan területeken és olyan eszközökkel, amelyekre a cárizmus nem is merészelt gondolni, s legfeljebb a legtúlzóbb sovíniszták vágyálmai között szerepelt a most megvalósított és a megvalósulás útján levő orosz nemzeti program. A nagyorosz és szovjetpolitikával rokonszenvező irodalom azt állítja, hogy az oroszosítás annak tulajdonítható, hogy a kommunizmus, inkább a leninizmus nagyobb vonzóerőt gyakorol a nemzetiségek sorában, mint a cárizmus és a vele járó ortodoxia. *A valóság ebből annyi, hogy a brutális elnyomás ma sokkal nagyobb, mint volt a cárizmus alatt, de lélekben van elkendőzve.*

Mezőlőr (Nagykunság)

S hogy még jobban eloszlassam az esetleges aggályokat, megemlítem, hogy én magam sem vagyok iskolapéldája sem a törökös, sem az ugoros magyar típusnak. (Bartucz professzor szerint valami taurid-keletbalti komplexum vagyok) — de én is teljes mértékben osztom idézett barátom klasszikus nézetét. S hozzáteszem, hogy minden becsületes asszimilánsnak, minden lelkében valóban áthasonult magyarnak is hasonlóan kell gondolkoznia.

Végül ami a dolog gyakorlati, színpadi részét illeti, azt is figyelembe kell vennünk, hogy Európa már torkig van az elviselhetetlenül szabályos arcú, standardizált hollywoodi szépségekkel, úgyhogy a magyar arcok — az igazi magyar arcok — finom, érdekes mongoloid vonásai az újdonságnak ugyanolyan friss ingerével hatnak rája, akárcsak a szokványos nyugati klasszikus zenétől megcsömörlött nyugateurópai hangversenylátogatókra a szilaj ritmusú pentatónikus magyar népzene.

1930—31-ben alakult meg az emigránsokból az »Ifjú Oroszok Pártja«. Központja Párisban van s a megalakulás alkalmával *Dimitrij nagyherceg* a következő nyilatkozatot olvasta fel:

»Hazafiasságunk nem a múlt, hanem a jelen és a jövő hazafisága. Célunk Oroszország nagysága és újjászületése. Hazafiságunk nem vonja magával azt, hogy csatlakozzunk a hatalom mai birtokosaihoz, de bármily ellenszenvvel viseltessem is a szovjeturalom iránt, senki sem tilthatja meg nekem, hogy szeressem Oroszországot. Ezért érthetetlennek tartom, hogy egyes honfitársaim a szovjethadsereg gyengeségében reménykednek, s óhajtják, hogy ez a hadsereg ne tudjon ellenállni a Keletről, vagy Nyugatról jövő megrohanásoknak. Ezek a szavak hihetetlenül hangzanak, mert a vörös hadsereg veresége nem szolgálná az orosz feltámadás ügyét, sőt rettentő csapás volna Oroszországra és nemzeti büszkeségünkre.«

Azt hisszük, hogy ehhez a nagyhercegi nyilatkozathoz nem kell kommentár. Itt a cári despotizmus ölelkezik Sztalin despotizmusával, hogy az orosz nemzet jegyében örökre megfojtsa a nemzetiségeket.

Még egy jelenségre kell felhívunk a figyelmet! Ez a hírhedt »euráziai mozgalom«. Ennek a mozgalomnak hívei részben az emigráns oroszok, részben a bolsevisták. Már ebből is látszik, hogy a mozgalom nem egyéb, mint egy ügyesen kendőzött nagyorosz nemzeti aspiráció. Magyarázata ennek az, hogy a nemzetiségi kérdésben a szovjet és az emigráció egyetértenek. *Miljukov* volt orosz miniszter számtalanszor megírta az emigrációban, hogy az emigránsok tökéletesen egyetértenek a szovjet vezelőivel az orosz imperialista törekvésekben, helyeslik a bolsevikiek gyarmatosítási és terjeszkedési politikáját, amellyel az őslakosságot, a kisebbségeket elűzik lakóhelyükről, földönfutóvá teszik s földjeikre szlávokat telepítenek le. »Ezt a munkát, — írja *Miljukov* — nekünk kellett volna elvégeznünk s ezt a mulasztásunkat most a bolsevikiek ütik nyélbe«. A szovjet azonban nem térhetett ki az egész világon hangoztatott »népek önrendelkezésének« következményei elől. A vezető szovjetkörök természetesen kivétel nélkül rossz szemmel nézték a magukra ébredő nemzetiségek mozgalmait, mert a birodalom egységét látták ezáltal veszélyeztetve. A szétessést akarták mindenáron megakadályozni s miután a régi eszközök részben hasznavehetetlenné váltak, azt kezdték el hirdetni, hogy az oroszok ereiben nagymennyiségű ázsiai vér folyik s így tulajdonképpen fajilag semmiben sem különböznek a nemzeti kisebbségektől, azokkal együtt alkotnak egy hatalmas népet, s ennek a népnek jelentőségét fokozza, hogy műveltségük elemei nemcsak Bizáncból és Európából, hanem a Keletről is kölcsönözték. Mivel tehát az oroszország utóda a nagy kánoknak és teljes mértékben átvették az ázsiai művelődést is, az orosz birodalom területén egy olyan önálló és közös műveltség alakult ki, amely egységes szellemben nevelte a birodalom összes népeit. Ez a műveltség az euráziai műveltség. Az egységes orosz birodalom annak fenntartója, talaja. Az orosz nép pedig természetesen hivatott vezetője. A nemzetiségi aspirációk tehát jogtalanok, hazaáruló törekvések. Ezzel a nagystílusú szélhámoságnak is beillő mesével zsibbasztják el a kritikára nem képes nemzetiségeket és szédítik a világ közvéleményét. Ezt a mozgalmat az emigráció is felkapta, mert arra számít, hogy a szovjet bukása után, a megzavart nemzetiségeket az euráziai közös eredet és műveltség jogcímén hódíthatják meg, mielőtt azok szervezkednének és leráznák az orosz igát. *E mozgalom előre jutása a nemzetiségek halálát jelentené.*

Összegezve az elmondottakat, ismételhetjük, hogy

a szovjet híven követi a cári politika hagyományait, amely belső gyarmatosítással igyekezett végképen a maga számára biztosítani Középáziát és a Kaukázust. A szovjet despotizmus és elnyomás sokkal erősebb a cárinál, ezt maguk az emigránsok is köszönettel nyugtázzák. A telepítések sokkal nagyobb fokúak, a nemzetiségek diasporába szorítása kibíratlan, az ékverés soraikban halálos. Csak a jelzőkben van különbség! A cárok az egyedül üdvözítő pravoszláv vallást írták zászlajukra, a szovjet a kommunizmust. Mindkettő hamis céger, amely megett az orosz világuralmi törekvés húzódik meg. Az euráziai mozgalom a cári és a szovjet nemzetiségi politika összekapcsolása — tudományos frazeológiával való feldíszítése, merész, kegyetlen és mindennek felett szemtelen szintézise mindannak, aminek bevállása arcpirító lenne még a vörös szín urai számára is.

*

Befejezésül azon óhajunknak akarunk kifejezést adni, hogy remélhetőleg a jövő Oroszország kérdésének megoldása rövidesen szőnyegre kerül, amikor a hivatott döntő tényezők valószínűleg figyelembe fogják venni az orosz birodalom területén élő kisebbségek nemzeti, kulturális és gazdasági érdekeit s ezirányú törekvéseiknek utat engednek.

(Vége.)

SINKA ISTVÁN

új könyvei:

HARMINCNYOLC VADALMA

Elbeszélések

Ára: fűzve 4.— P, kötve 5.60 P

FEKETE BOJTÁR VALLOMÁSAI

Önéletrajz

Megjelenik könyvnapra

Könyvnapra ára: fűzve 5.20 P, kötve 7 P

MAGYAR ÉLET KIADÁS

KIÁLLÍTÁS

A MŰCSARNOK TAVASZI TÁRLATA. A Műcsarnokban adódik mindig a legnagyobb létszámú kiállítási alkalom. A nagy tömegben még a jobbak is elszűrülnek s alig találni reájuk. Az Eszterházy herceg által alapított történelmi és népelet kompozíciókra kitűzött nagy díjakra csak a Műcsarnok örök és elpusztíthatatlan házi nagyjai pályáznak. Ez a kiállítás nem váltható felkészületlenséggel. A rajztudás, az anyagismeret, szóval a mesterség ismerete minden kiállítónak saíátja. Csak, ami ezen túl van, a kimondhatatlan sejtések, művészi élmények, eddig nem érzett érzések kivéltése hiányzik a képekről. Mondhatni, a történelmi képek stílusát Székely Bertalan és Benczúr Gyula árnyéka kíséri. De Székely Pilotys naturalizmusán átfűtött a színekben egy hatalmas lélek gigászi vergődése. Benczúr színpadias jelenetein és mesterkélt kompozícióin túl egy színzsonglór produkálta egyéni mondanivalóit. Mindezeket hiába keressük a jelenlevő alkotásokon.

Nagy műgond állapítható meg a korszerű ruhák kikeresésében, a figurák kiválogatásában, az előírt recept szerint készülő kompozíciók megvalósításában. A formanyelv nem kimondottan naturalisztikus. A német impresszionizmus hatása éppen úgy érvényesül itt, mint Szinyei-

ből a legfelületesebb képének — az orgonafás, tuhafás parkok — világa. Szinyei hatalmas kultúrája ezeket a témákat hajszállal felülemelte a giccsen s művészi tartalmat tudott biztosítani. Itt egyik-másik képen sajnos táltong az üresség, a problémátlanság. A szellem emberei azért érdemlik meg az érdeklődők hódolatát, mert műhelyeikben valami olyan új titkot keresnek és tárnak fel, ami izgathatja az érdeklődők képzeletét. Vajjon tényleg azért fordul el az érdeklődők serege a Műcsarnoktól, mert ott is kísérletezők ütöttek tanyát? Aligha. A naturalizmust, mint a művészi mondanivaló egyik kifejezési formáját el kell fogadnunk. Alkat és temperamentum, egyéniség és lelki konstrukció kérdése: valaki naturalisztikus formanyelven vagy a leegyszerűsítés, a dekoratív hatások útján akarja mondanivalóit, festenivalóit kifejezni. A lassú, nyugodt, részleteket szerető, az apró jelenségeken, a formák kisebb hajlásain szívesen bibelődő alkat akkor lesz hamis, ha monumentális leegyszerűsítés igényével lép fel s tételeit úgy akarja megvalósítani. Meg kell figyelni az évek múlásában a műcsornoki kiállítások legtöbbször, egy-egy táját, vagy témakört sajátítottak ki s abban variálva festegetnek évről-évre; az egyik a huszárbravúrokat, másik a mondanivalót, harmadik a templombámenést, szinte ugyanúgy, mint mikor egy orvos elhatározza,

szem- vagy fűlspecialista lesz. Ez súlyos hiba, mert arra enged következtetni, hogy a művész nem mer vállalkozni új témakeresésre, mert az új kompozíció-tételek felvetését, új formai, vonalbeli, térbeli megoldásokat, új szintételek megvalósítását követelheti tőle. A Műcsarnok naturalista-impresszionista kiállítóinak jórészevel szemben különvéleményem következő: Új és új területekre kell átrándulniok, ki kellene szélesíteni festői mondanivalóikat, vagyis: hangulataik áradásából nem mindig unostalan egyel emelnének ki, változtatnák képpé, hanem a magyar élet mindennapja felé is elindulnának élményekért, új látásért, egy kis tartalmi és színkifejezésbeli újszerűségért.

A történelmi képek közül a legjobb Döbrentei Gábor képe. A magyar életképek sorából komoly tudása és egyéni színlátása radnóti Kováts Árpádot emeli a többiek fölé.

UME KIALLÍTÁS A NEMZETI SZALONBAN. Vaszary János három képe a kegyelet és emlékezés jeléül a főfalon látható. Az UME-nak éveken át elnöke volt. Mi a legmeglepőbb e három képen: a nagyvonalúság és a színesség. Nem illik a többi kép közé. Nincs ma senki az UME-ban, aki ennek a hatalmas festői léleknek színélményeit megértene és magáévá tenné. Talán Emőd Aurél kísérletezik ilyenfelével, legalább az aquarelljei azt mutatják, de nem

nagy sikerrel. A többiek többé-kevésbé hasonlítanak egymáshoz. A befejezetlenség izgató, de csak akkor, ha a befejezettség igénye nem lép fel mellette; csupán oda-dobott színeivel kielégít. Barzó Endre Rudnay színskálájából vett át sok mindent palettájára; érdekes sejtései érződnek a barna, meleg színekben; a szegénység szociális ízeit szeretné érzékelteni, figurái karikatúrásgágában sok a sablon és az ismétlés. A modern letét sablonjai éppen úgy elítélendők, mint a napsütötte házfalakak, pipacsos mezőket műke-reskedő számára festő képgyárosé. Bármennyire modern és kultúrált a letét, bármennyire ismeri a művész a festői forradalmak eredményeit a színek megdolgozásában, új színátadásokban és az érzelmi elemek kifejezését célzó technikai eljárásokban, ha mindezekben csak utánérző marad, ha csak arra vigyáz, hogy a másikkhoz hasonlóan: korszerűnek lássák. A hasonlóságban nincs hiba, ha a magyar szellem azonos alkati megérzéseit sejtethetjük az alkotásokon, de igenis súlyos hiba ez akkor, ha csak fontolgató, elemző, értelmi módszerrel ragaszkodnak a kifejezési formákhoz és képteremtési megoldásokhoz: az egész kiállításon minden művész önintellektusa dogmatizmusával küzd.

Mit jelent ez: tételeket állítanak fel a képszerkesztésről s a képeket ebbe a dogmabörtönbe zárják. A leghetesebbek egyike Ujvári Béla is ezek közé tartozik. Színeiben sok az élmény, képkonstrukcióiban a mostani drótozó módszerrel inkább a mozaik területén kísérletezhetne, a táblaképen több festői elevenséget és szabadságot várunk tőle. Mihály Pál expresszionizmusa spirituális elemekkel telített. Göllner Miklós néhány aquarelljében felszabadultabb már és az elevenedő színek omlósságát ügyes aquarell-technikával biztosítja. Elekfy Jenő aquarelljeiről a multkor már szóltam, most csak annyit: nem nagyvonalúak, elég kisigényűek s unalmasak.

A szobrászok közül az erőteljes Andrassy Kurta János három kis szobra csupa élmény. Ungvári Lajos »Ima« című kompozíciója monumentális igényű, Mikus finom formaérzéke és klasszicitása sokat ígérő. Az UME festőit nézve, azon gondolkodtam: mi lehet az oka, hogy az itt szereplő fiatalabbak bár mindent megtanultak, a szó nem műcsarnoki, hanem azon túl komoly korszerű művészi értelmében s egy döntő egyéniség, olyan Vaszary-féle — nem bontakozik ki közülük. Az oka: dogma-

lizmusuk. De ezen túl még két okot sejttek. Az egyik: nincsenek lehetőségek nagyobb festői vállalkozásokra az új csapásokat járó fiatalok számára. A másik: az előttük járók közül főleg Szőnyi, Bernáth és Egry formavilágát és stílusát akarják továbbvinni. Többször leírtam már: Szőnyi hiperintelligens piktor, egyéni, puha, abszolút festőiségében sok-sok érzés és melegség bujkál, képteremlő ereje megvesztegető, de e vonaltalan, túlfinom, atmoszférikus pikturában a továbbosztódás a semmibe vezet. A Szőnyi-féle megvesztegető stílust magukon próbálgatók továbbbontják a tovább bonthatatlan. Egry széles, nagy mozdulatú, ecsetjelei erőt mutatnak és konstruktív jelleget hangsúlyozó képességet és éppen ezt az egyetlen erőt mutató jelet nem veszik észre: az ecsetkezelés dinamizmusa adja a legtöbb lehetőséget a festői indulatok és gondolatok kifejezésére. Így, ahogy eddig járnak ezek a fiatalabbak: üdvessz-tőbe jutnak. Komoly, gondos rajztudás megszerzése után élményekért a magyar közösségi életbe és életünk multjába kell visszazamennünk.

GRÖF ALMASSY-TELEKI ÉVA MŰVÉSZETI INTEZETÉNEK KIALLITÁSA.

Bartha László szőnyis és bernáthos technikája mögött Ferenczy plenerizmusa határozottan érezhető, expresszionista hajlama jó festői készséggel társul, túlfinom és mintha állandóan problémái elől menekülne; munkásokról, favágókról festett képeiben már sejtethető: érzé a menekülés útját. Néhány képe itáliai nyomokra vezet. »Nyári este« képe Segantínire emlékeztet. Színeiben fakó, a barnái és zöldjei üdék. Zöldjeiben a legszívesebb, minden hangulatát ennek a színnek árnyalat- és tónusváltozataival fejezi ki.

Szabados Jenő lelkivilága idegesítő. Képeiről a munkásság szociális megoldatlansága, agyonhajszoltságának igazságtalansága vádol felénk. Kompozícióiból mozgásellentétek, vonal és színritmus jelek, elemezhetők ki: ezekkel érzelmeinek kifejezésére törekszik. Tételei, figurái bennmaradnak a képen, egy-egy jelképpé magasatosuló alak nem emelkedik ki közülük, hogy monumentális téttel alakítva mondja ki fájdalmát. Színei kísértetiesek, a tudatlanban kellemetlen érzéseket keltők, a nagy vaskohók forró, rózsaszínesen vakító, kékes-fehér, több ezer fokos fényének emléke ez, ahol a forrósággal szemben is didereg a munkás és verejtékezik. Hiányzik képeiből valami; a verespéteri kubikustípus munka-

virtusa, csakazértise, a magyar munkásnak az a tulajdonsága, hogy a szenvedésen túl, a szociális borzalmakon túl mégis megteremtí magának számára az emberi szépségeket és ezt a hiányt elsősorban a színeiben érezni meg.

Hrabéczy Ernő a leghalibabb a kiállítók között. Tónusai rembrandtos elemekkel telve, a zöldes, barnás féltónusokból alig villan ki valami kis világosabb tétel. A féltónus a főereje, ebben művész. Kompozícióiban ötlettel és sematikus.

Cserepes István Csók tanítvány volt. Nehéz élet van mögötte. Ifjúságában a kalapács biztosította életét. Ez a sokat szenvedett munkás-művész magyar fiú annyi bájjal beszél a képein, annyi szeretettel a természetről, mint a kiállításon senki. Kicsit fáradtabbak a színei, mint a Csók Istváné, de talán annyival mélyebbről indultak. Élményeket fest. A »Tél Nagyváradon« eleven, élénk, élő alkotás. »Hóolvadás«, »Naplemente az ablakból« c. képeken abszolút festőisége mellett, a táj lélekezése, a magyar táj élete látható. Örömmel nézi az ember képeit.

Koffán Károly metszeteinek világa különös, finom, izgató. Olyan érdekes érzés: tudom róla; nagyszerű muzsikusi és piciny metszetein, — némelyik olyan egyszerű és tökéletes, mintha kínai fametszet volna, — a zenei felépítés szerkezeti elemeit sejttem, a főtétel körül újra és újra más tónusban, mozdulatban és hangulatban fel-felbukkanó melléktételeket. Hevesy Iván szerint az expresszionizmus egyik ága a neoprimitivizmusba torkollik, Koffán a neoprimitivizmust jelentő ösmélekezésen és vissza-érzéseken túl megy, szférikus elemeket keres és vetít fekete-fehér vízióin át felénk.

v. Lítkey György

S Z I T A

»ZSELLEREKTŐL« DR. KOVÁCS ISTVÁNIG.

— Születőben van a magyar világnézet — mondotta nekem egy ízben Veres Péter — Mert nem véletlen az, hogy például én, az osztálytudas paraszt író, ha ipari munkásokkal, polgári vagy akár nemesi származású magyar értelmiségi emberekkel összeülök beszélgetni, a legfontosabb magyar kérdésekben, vagy mondjuk röviden: a magyar nép felemelésének kérdésében, öt perc alatt meg tudok egyezni velük, akárcsak teveled. Néhány szó után csak egymásra mosolygunk, s már megértjük egymást, akár-milyen vallásban születünk s

akármelyik oldalhoz tartozunk.

Ennek a magyar világnézetnek diadalmas előretörését éreztem azokban a gátakat elsodró, fergeteges, boldog tapsviharakban, amelyekkel a közönség a Dr. Kovács István című film egy-egy bátor jelenetét fogadta. Kétszer is megnéztem a filmet s így azt is megfigyelhettem, hogy a közönség újra meg újra ugyanazokat a jeleneteket tapsolta meg. Mindig akkor tört ki a lelkesedés vihara, amikor Kovács professzor, vagy más valaki kiállt a magyar parasztság, a magyar fajta mellett, vagy a társaságbeli sznobok ostoba, indokolatlan gögje ellen. »Itt most nem Holbein Henrikéről van szó, — mondja az egyetemi dékán — hanem Kovács Istvánról!« Smár tombol az orkányszerű taps. »Milyen szép magyareMBER az édesapja!« — jegyzi meg a filmen valaki, mikor Kovács professzor apja egyszerű fekete paraszti ruhájában megjelenik egy ünnepségen. S a közönség könnyezve tapsol.

Igen; útban van már a magyar világnézet, kezdünk már magunkra ébredni, kezdjük szeretni magunkat, a fajtánkat. Ez volt az egyik örömdetes tanulság — nem film-esztétikai, hanem magyar és szociális szempontból. De esztétikai tekintetben is hatalmas lépés ez a magyar film történetében. A Bors István és a Földindulás után Dr. Kovács István a harmadik nagy lépés. Azok a hibák, amelyek Bors István szépen induló vonalát, hangulatát minduntalan összetörik (a rokonszenves paraszt-hős kabaré-figurává torzítása az úri etikettben való járatlanságának túlhangsúlyozásával), ezek a hibák itt már csak szórványosan és halványabb színeződésben jelentkeznek. Így például az még rendben volna, hogy Balogh Ágnessel, a parasztlányból lett proefsszornéval bemagoltatnak holmi üres szalon-társalgási formulákat (»Szépen laktok, kedvesem!«), de az már hiba, hogy ő ezt egyszer meg is próbálja alkalmazni. Ezzel ugyanis Balogh Ágnes (Tóth Júlika) egy pillanatra komikussá válik, s ez kimondhatatlanul fáj, az embernek. Mert a mi népünk tud humoros lenni, tudatosan humoros, — de komikus soha. A mi népünkben méltóság van, s Tóth Júlika az ázsiai nyugalom, szerénységében is önéreztetes magyar falusi lánynak olyan klasszikus képviselője a filmen: finom, mongolos arcával, egyszerű, s mégis előkelő mozgásával olyan meghatóan magyar (nem tudok szebb és nagyobb jelzőt találni rá), hogy minden szavára, szemének

minden rebbenésére könnyek fojtogatják a torkunkat. Elszorul a szívünk, látva azt a megindító nyíltságot és jóhiszeműséget, amellyel a társadalmi gög ravas megnyilatkozásait fogadja, ahogy csendesen lenyeli a megalázásokat az ura kedvéért, míg végül aztán ki nem csordul a pohár. Még a giccsel fenyegető utolsó nagy jelenetet, a miniszteri kézcsokkal megpecsételt felmagasztaltatást is olyan természetes finomsággal játssza meg, hogy szinte megkönnyebbülten fellelékezünk.

De egyébként is igen jól sikerült a szereposztás. Még Simor (Porteller) Erzsébet is remekelhet az elkényeztetett társaságbeli hölgy testhezálló szerepében. Páger egyszerű, férfias és becsületes, mint mindig; s Mihályfy önfeláldozó ellenszenveséggel alakítja a fondorkodó sváb tanárt. Sőt — ami egészen ritka, örömdetes jelenség filmjeinken — még a paraszt család is eléggé életszerű.

S a rendezés és fényképezés is nagy haladást mutat. A falusi esküvői menét, ahogy tempósan, ünnepélyesen kifordul a kapun, legnagyobb paraszt festőnknek, Benedek Péternek nagy kompozícióját juttatja eszünkbe. (Hiba viszont, hogy a lakodalmas ház körüli utcáreszketet teljesen kiűrtették, holott ilyen alkalmakkor még a kerítés teteje is tele van kíváncsiskodó gyermekfejekkel, s hogy az esküvői lakomát az általános falusi szokás ellenére délre tették, nem estére.) Viszont szerintem a rendezésnek azt a legtöbbet emlegetett hibáját, hogy t. i. egy kicsit túl sokat szónokolnak a filmen, azt erősen enyhíti az a szerencsés körülmény, hogy a főszereplő egyetemi tanár (a többi szónokok meg papok, tanítók), s mindezt megbocsáthatóvá teszi a szónoklatok örömdetesen bátor hangja. S végül nem győzzük eléggé hangoztatni, hogy ennek a kitérő, bátor filmnek a sikere figyelmeztetés a filmgyártóknak, hogy még üzleti szempontból sem érdemes rossz, giccses filmeket csinálni.

Legutóljára hagytam a film írójának, Fekete István-nak örömdetes erkölcsi fejlődését »Zsellérek« című regényétől a Dr. Kovács Istvánig. A »Zsellérek«-től, amelynek már a címe is megtevesztő, mert nem időszaki munkásokról van benne szó, hanem egy Zsellér nevezetű kulák család kapaszkodó, úrhátnám fiáról, aki jobban örül a házuk előtt megálló elegáns tisztartói kocsinak, mint frontról ha-

zatéró édesapja látogatásának (s a regény végén sem ébred szégyenletes, talpnyaló magatartásnak tudatára). S amellet ez a regény a problémásikkasztás magasiskolája: Például megjeleníti az 1919-es eseményeket anélkül, hogy csak egy szóval is említene a zsidóság részvételét a kommunista forradalomban. Aztán a falun élő nadrágos emberek, földesurak, tisztartók, jegyzők, itt mind csupa jószágos angyalok; szegénység nincs, földkérdés nincs, s a paraszti származású főhős végül úgy véli megoldhatónak a falu problémáját, hogy összeáll egy sváb kereskedővel s a tőle kapott »tippek« révén megjátssza a tőzsdén a gazdasági konjunktúra hullámain. (De a szomszéd falunak már nem árulja el a »tippjeit!«)

Erre gondolva, igen örömdetesnek kell tekintenünk azt a hatalmas erkölcsi ívelést, amely a »Zsellérek«-től Dr. Kovács Istvánig vezette el Fekete Istvánt. Mintha nem is ugyanaz az író írta volna ezt a két művet. Ez a probléma azonban olyan érdekes és bonyolult, hogy ezzel majd külön tanulmányban kell foglalkoznunk.

Pálóczi Horváth Lajos

A HONSZERETET TÁRSADALMI EGYESÜLET

NŐI CSOPORTJA
NÉPDAL KÖRÉNEK
VEZETŐJE

H A J D U A N N A

1942. május 14-én, áldozócsütörtökön délután 5 órai kezdettel a Zeneművészeti Főiskola nagytermében tartja

NÉPDAL-ESTJÉT

M Ű S O R O N:
NÉPBALLADÁK, VERSEK,
VIRÁGÉNEKEK, NÉPDALOK,
NÉPI KATONANÓTÁK,
MAGYAR TÁNCOK

Jegyek kaphatók a Honszeretben: Semmelweis-u. 9.

UTAZÁSRA, SZÁLLÍTMÁNYOZÁSRA, BEL-
ÉS KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK
MEGRENDELÉSÉRE

LEGGYORSABB ÉS LEGPONTOSABB AZ

IBUSZ

Központi Menetjegyiroda:
V., Vigadó-tér 2.

Hirlaposztály:
V., Akadémia-u. 10.

Szállítmányozási osztály:
V., Bálvány-u. 2.

A „Magyar
Élet”

NYOMDÁJA A

„Jövő”

Nyomdaszövetkezet

BUDAPEST, IX., ERKEL-U. 17. sz.

T E L E F O N:
1 8 2 — 2 7 8

Előállít gyorsan és kifogástalanul
MINDENFAJTA NYOMTATVÁNYT

ÉPÍTŐ ÉS ASZFALTIPARI
SZÖVETKEZET

XII., Bors-utca 18. Telefon: 367-179.

Építés, tatarozás, házkarbantartás
Épületek és építmények nedvesség elleni
hő- és hangszigetelése
Útépítés, aszfaltozás, kerti járdák
stb. építése,

Szabadalmazott magyar műanyagokkal!

Női divatszalon

Elegáns szabás
Kitűnő munka
Olcsó ár

Sümeghy Gyuláné

Vörös Erzsébet

XIV., Erzsébet királyné-út 52/b. I. 1.

Selyem különlegességek

szövet újdonságok

vászon árak

NAMÉNYI ZOLTÁN
IV., SZERVITA-TÉR

8

Kerekes Dávid
úri szabó

BUDAPEST, V.,
Wekerle Sándor-u. 19.
Telefon: 327-853.